

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин і регіональних студій
Кафедра міжнародних комунікацій та політичного аналізу
Лабораторія проектів та ініціатив**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
І РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**Матеріали III Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15 листопада 2023 р.)**

**Луцьк
2023**

УДК 327 (08)
А 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 17 квітня 2024 р.)

Рецензенти:

Сидорук Тетяна Віталіївна
докторка політичних наук, професорка,
завідувачка кафедри міжнародних відносин
Національного університету «Острозька Академія»
(М. Острог, Україна)

Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень: Матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15 листопада 2023 р.) / укладачі: С. Кулик; О.Борисюк (технічна підтримка). Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. 298 с. PDF-формат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

Конференція присвячена
30-річчю факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, наукової термінології, власних імен, іншої інформації.

Матеріали конференції розміщені
на сайті факультету міжнародних відносин
ВНУ імені Лесі Українки
(Рубрика: Наукові та освітні проекти,
Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень.
Матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
(м. Луцьк, 15 листопада 2023 р.)

Vozniuk Ye. V.	The Role of Social Media in Modern International Conflicts	258
Моренчук А. А.-молодший	Стратегічні комунікації та публічна дипломатія Японської Держави в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну	261
Міхацький А. О.	Комунікація в соціальних мережах як сучасна медіа-технологія протестів	264
Нетудихата А. Г.	Допомога Європейського Союзу Україні у сфері цивільного захисту	268
Май В. Р.	Кібербезпека в Європейському Союзі	272
Сеник В. С.	Кібератаки як інструмент політики російської федерації	274
Борисюк О. П., Кулик С. М.	Співпраця України та Естонської Республіки у сфері кібербезпеки	276
Матейчук О. В., Вознюк Є. В.	Сучасні маніпулятивні технології	280
Шателюк О. Д.	Відкрита взаємодія як основа VUCA-комунікації	282
Тихомирова Є. Б.	Кліматична грамотність як фактор протидії дезінформації	286
Байрак С. О., Юрченко М. С.	Сутнісні характеристики державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки України	289
РОЗДІЛ 10. Безпека сталого, інклюзивного та смарт розвитку		
Левицький С. О.	Глобалізоване управління відходами з використанням інструментів економіки замкненого циклу	293
Корнелюк О. А.	Роль циркулярної економіки у забезпеченні сталого розвитку	295

Є. Б. Тихомирова – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

КЛІМАТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Актуальність зазначеної проблеми обумовлена, по-перше, суспільним інтересом до теми кліматичних змін, який посилюється дедалі більше, та тим, що кліматична грамотність є «ключовою навичкою протистояння кліматичній кризі» [1], по-друге, занепокоєнням щодо поширення кліматичної дезінформації, що здатна потужно впливати на кліматичні дії, по-третє, невеликим масштабом дослідження тематики кліматичної грамотності та низкам рівнем її розвитку в Україні.

Мета дослідження: дослідити сутність кліматичної грамотності, з'ясувати та визначити взаємовпливи цього різновиду грамотності та поширенням кліматичної дезінформації.

Результати дослідження. Проведені у різних країнах світу опитування свідчать, що більшість людей не можуть пояснити різні кліматичні зміни, що відбуваються у світі сьогодні, оскільки бракує знань про зміни клімату. Так, в одному з досліджень виявлено, що жодна людина не змогла точно пояснити механізм глобального потепління навіть на базовому рівні [2]. А це заважає адекватному сприйняттю обґрунтованих рішень щодо одної з центральних проблем кліматичних змін. Громадськість, яка не обізнана з проблемами, пов'язаними зі зміною клімату, може чинити опір політиці зміни клімату або виступати проти неї, що має велике значення для політиків і державних лідерів, та викликає високий рівень занепокоєння у світовому суспільстві [3].

Спроба виявити поширеність терміну «кліматична грамотність» в українській науці та інформаційному просторі країни за допомогою програми *Google Trends* виявилася невдалою: вона відповіла, що «даних за цим запитом досить мало». З англійським варіантом терміну «climate literacy» було отримано результат, поданий далі на *Рис. 1*. Як зрозуміло з графіку, цей термін в англійськомовному середовищі є досить поширеним, причому досить давно. Не зважаючи на те, що для ілюстрації ситуації на графіку, було вибрано останні 90 днів, подібна ситуація спостерігалася нами і при налаштуванні програми і на рік, і на 5 років і на період від 2008 р. до теперішнього часу. Тому було проаналізовано саме англійське джерело щодо кліматичної грамотності, які дозволили виявити не лише визначення зазначеного терміну, але різні термінологічні підходи до грамотності щодо клімату та кліматичних змін.

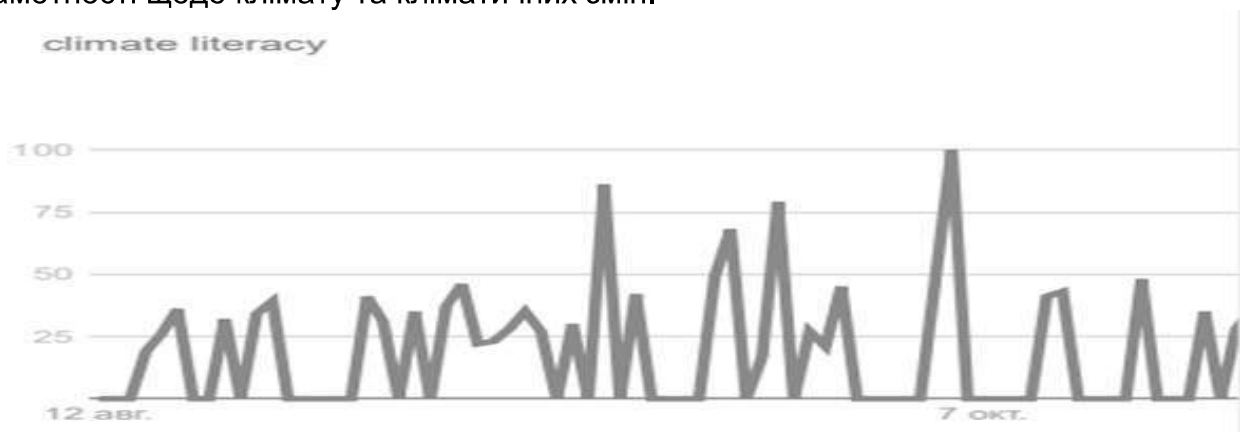

Рис. 1. Динаміка популярності терміну «Climate Literacy» у всьому світі за три місяця 2023 р. [4]

РОЗДІЛ 9. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До речі, огляд проблематики кліматичної грамотності за допомогою бібліометричного аналізу 1337 статей із бази даних Web of Science, опублікованих між 2000 і 2023 рр. (січень) дозволив пакистанським аналітикам визначити темпи зростання в цій галузі протягом попередніх 23 років, а також найбільший вплив на дослідження кліматичної грамотності таких країн як США, Китай, Великобританія та Австралія [5, с. 275].

Аналіз джерел виявив, що найбільш поширеними є словосполучення: кліматична та кліматологічна грамотність, наукова грамотність щодо клімату, екологічна грамотність, грамотність щодо зміни клімату, глобального потепління, втрати біорізноманіття та інших чинників сучасних кліматичних змін. Зрозуміло, що зміна клімату – це найширше поняття, ніж поєднання слово «кліматичні» з переліченими факторами кліматичних змін, тому всі зазначені терміни, крім першого, фактично можна розглядати як складові кліматичної грамотності.

Розробка проблеми кліматичної грамотності була започаткована Національним управлінням океанічних і атмосферних досліджень США (NOAA) і Американською асоціацією сприяння розвитку науки (AAAS) у 2006 р. як синонім «кліматологічної грамотності», тобто «розуміння вашого впливу на клімат і впливу клімату на вас і суспільство». Більш детально її розглядали в брошурі NOAA 2009 р. «Кліматична грамотність: основні принципи кліматологічної науки» [6].

Кліматологічна грамотність (climate science literacy) з самого початку трактувалася як кліматична наукова грамотність, включаючи:

- розуміння основних принципів кліматичної системи Землі;
- володіння науково достовірною інформацією про клімат;
- змістовна поінформованість про клімат і зміну клімату;
- здатність приймати обґрунтовані та відповідальні рішення щодо дій, які можуть вплинути на клімат [6].

Зрозуміло, науковці, що говорили про кліматологічну грамотність очікували, що кожна людина не буде розуміти деталі усіх фундаментальних концепцій кліматологічної грамотності. Можливо тому у брошурі, на яку ми посилаємося, вісім разів вживається і поширений зараз термін «кліматична грамотність» («climate literacy»), у тому числі і у назві. З таким розведенням понять кліматологічна та кліматична грамотність погодилися і науковці-гуманітарії, які вважають, що *кліматична грамотність* – розуміння наших зв'язків, обов'язків і діяльності щодо зміни клімату. Вони схильні розглядати кліматичну грамотність, як біль ширшу концепцію, що включає не лише «різноманітні дисциплінарні лінзи», але й тип знання, яке «емоційно заряджене та тісно пов'язане зі світоглядом людини та парадигмами часу, простору та природи» [7, с. 98].

Підсумовуючи, що саме охоплює кліматична грамотність, можемо виокремити три чинники:

– наявність певних знань про клімат та кліматичні зміни та їхні епістемічні компоненти (до них віднося висловлювання з епістемічними модальностями «знає», «вважає», «вірує», «думає», «відомо», «доведено», «підтверджується», «сумнівається», «переконаний» і подібне [8]);

– володіння компетенціями, які дозволяють реалізувати відповідну інформацію та знання у вербальні та фізичні дії;

– виявлення набору ставлень щодо клімату та кліматичних змін.

Говорячи про інформаційну складову кліматичної грамотності, доречно звернути увагу на потребу відрізнити три поняття, на що звертають увагу німецькі дослідниці: *поінформованість*, *необізнаність* і *мізінформованість*. В контексті дослідження кліматичної грамотності така постановка питання, як нам здається, є досить продуктивною. Зокрема, вони говорять, що поінформованій людині потрібно мати фактичні переконання, але при цьому необхідно, щоб переконання були точними. У випадку, коли люди взагалі не вірять у факти, вони просто не поінформовані. Але «якщо

РОЗДІЛ 9. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

вони твердо дотримуються переконань, які випадково є неправильними, вони мізінформовані». Щодо знань про зміну клімату та особливо знань, пов'язаних із діями, неправильне сприйняття може бути проблематично пов'язане з повсякденною діяльністю. Мізінформація, тобто дезінформація, в основі якої лежать помилкові факти, призводить до більш проблематичних установок і поведінкових намірів, ніж відсутність. Для деяких запитань результати можуть не дати суттєвої поведінкової різниці щодо того, чи громадяни не відповідають на запитання про знання або дають неправильну відповідь. Однак, якщо говорити про заходи, що сприяють клімату, то мізінформація чи непоінформованість може призвести до іншого ставлення та поведінки [9].

У зв'язку з цим, дедалі більш актуальною і необхідною стає формування кліматичної грамотності населення на фоні спростування різноманітних дезінформаційних наративів. На думку І. Харкер-Шух, «визначення того, що означає бути кліматично грамотним, знаходиться між розділами наукової комунікації та наукової освіти. З одного боку, гуманістичні погляди на антропогенну зміну клімату, тобто комунікація наукових ризиків (загрози, впливи та наслідки), а з іншого, розуміння та обмін науковими знаннями, тобто наукова освіта (фізичні та хімічні механізми, які описують клімат Землі)». Програма дослідження глобальних змін США (USGCRP/NOAA) визначає кліматичну грамотність (CL) як «розуміння свого впливу на клімат і впливу клімату на вас і суспільство», а «кліматограмотна людина розуміє основні принципи кліматичної системи Землі», а також хоча це визначення CL корисне тим, що воно охоплює складність зміни клімату, враховуючи взаємодію між діями людини та кліматичною системою, воно ставить антропогенну зміну клімату попереду фізичної науки про клімат Землі [10].

Боротьба з мізінформацією є важливою метою освіти щодо зміни клімату, яка допомагає громадянам приймати обґрунтовані рішення, надає інструменти для критичної оцінки певної інформації. Погляди чи думки, які є неправильними або недостовірними, поєднані зі їхніми спростуваннями, збільшують знання щодо зміни клімату [11, с. 140].

Висновки. Кліматичні виклики, а також можливості, що породжені ними, потребують від громадян кліматичної грамотності. Суспільству потрібні громадяни, які не лише розуміють клімат і кліматичні зміни, але і знають, як застосувати свої знання та беруть участь у кліматичних діях. Кліматична грамотність й надалі має залишатися важливим елементом суспільного дискурсу, існує нагальна потреба у її комплексній оцінці, у дослідженнях, і в професійному розвитку різних сфер життя суспільства. Будучи основним інструментом для розуміння та прийняття обґрунтованих рішень щодо глобального потепління, кліматична грамотність потенційно може вплинути на весь процес від індивідуальної обізнаності до залучення громадськості до глобальної зміни клімату.

Джерела та література

1. Azevedo, J., & Marques, M. (2017). Climate literacy: a systematic review and model integration. *International Journal of Global Warming*, №12(3-4), p. 414-430. URL: https://www.researchgate.net/publication/318075012_Climate_literacy_A_systematic_review_and_model_integration/.
2. Ranney M., Reinholz D., Goldwasser L. How Global Warming Works: Climate Change's Mechanism Explained. URL: <https://www.howglobalwarmingworks.org/transcripts.html>.
3. Lorenzoni, I., Pidgeon, N. F. (2006). Public Views on Climate Change: European and USA Perspectives. *Climatic Change*. №77 (1-2), p. 73-95. URL: <https://www.atmosp.physics.utoronto.ca/people/lev/ESSgc/lorenzoniPclimchn06.pdf>.
4. Google Trends. (2023). URL: <https://trends.google.com/trends/explore?date=today%203-m&q=climate%20literacy&hl=ru>.
5. Ali, I., & Ahmed, F. (2023). Climate Literacy: Assessment of Its Growth and New Trends. *International Journal of Social Science & Entrepreneurship*, 3(2), 275-295.

РОЗДІЛ 9. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

6. Climate Literacy: The Essential Principles of Climate Science. Second Version: March 2009. URL:

https://gpm.nasa.gov/education/sites/default/files/article_images/Climate%20Literacy%20Booklet%20Hi-Res.pdf.

7. Hiser, K. K., & Lynch, M. K. (2021). Worry and Hope: What College Students Know, Think, Feel, and Do about Climate Change. *Journal of Community Engagement and Scholarship*, 13(3), 96–107.

8. Епістемічна логіка. URL: https://pidru4niki.com/1541010440338/logika/epistemichna_logika.

9. Hoppe, I., Taddicken, M., & Reif, A. (2018). What do people know about climate change – and how confident are they? On measurements and analyses of science related knowledge. *Journal of Science Communication (Jcom)*, 17(3): A01, p. 1-26. URL: https://jcom.sissa.it/article/pubid/JCOM_1703_2018_A01/.

10. Harker-Schuch I. Defining climate literacy: Developing a working definition on what it means to be climate literate, EGU General Assembly Vienna, Austria, 23-27 May 2022, EGU22-2302. URL: <https://doi.org/10.5194/egusphere-egu22-2302>, 2022.

11. Ranney M.A., Velautham L. Climate change cognition and education: given no silver bullet for denial, diverse information-hunks increase global warming acceptance. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 2021, 42:139–146. URL: <https://escholarship.org/content/qt586899rp/qt586899rp.pdf?t=rwnucm>.

С. О. Байрак – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки
М. С. Юрченко – студентка 2 року магістратури ОПП «Публічне управління та адміністрування» факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку держави характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, які використовують в усіх сферах життя суспільства. В умовах глобалізації процес інформатизації охопив усі країни світу. Сучасні інформаційні технології інтенсивно впроваджують у процес управління. Водночас посилюється небезпека несанкціонованого втручання в роботу інформаційних систем і вагомість наслідків такого втручання дуже сильно зростає. Неспроможність ефективного управління, невідповідність інформаційної структури новим умовам існування може призвести до втрати власного суверенітету. Як наслідок, в багатьох країнах все більше уваги приділяють проблемам захисту інформації та пошуків шляхів їх вирішення. Отже, незаперечним є те, що в будь-якій розвиненій країні має існувати система забезпечення інформаційної безпеки, а функції та повноваження відповідних державних органів повинні бути закріплені на законодавчому рівні.

Інформаційну політику держави в сучасному політичному процесі розглядають як окремий вид політичної діяльності. Основні підходи до проблеми становлення державної